

Μεταπατερική θεολογία και ἐκκλησιαστική πατερική ἐμπειρία

Ἡ αὐθεντική, πρωτογενής θεολογία εἶναι καρπὸς θεώσεως, ἀπαύγασμα τῆς ἀποκαλυπτικῆς ἐμπειρίας, εἶναι προϊόν κοινωνίας τῶν ἁγίων μέ τόν Θεό. Αὐτή ἡ ἐμπειρία διατυπώθηκε μέ τήν γλώσσα τῆς ἐποχῆς τῶν ἁγίων. Οἱ θεολογικοὶ ὄροι, πού καθορίσθηκαν ἀπό τίς Οἰκουμενικές Συνόδους, εἶναι ἀναλλοίωτοι, ἀμετάβλητοι, ἀποτελοῦν αἰώνιο τμήμα τῆς παραδόσεως, γι' αὐτό κανεῖς δέν μπορεῖ νά παίξῃ μέ αὐτούς, χωρίς νά διακινδυνεύῃ τήν συμμετοχή του στήν Ἐκκλησία καί τήν σωτηρία του. Συνεπῶς, ἡ ἀκαδημαϊκή θεολογία θά πρέπει νά ἀποδέχεται αὐτήν τήν ἐμπειρική πατερική θεολογία καί νά βασιίζεται ἐπάνω σέ αὐτήν, χωρίς νά τήν ὑπονομεύῃ καί νά τήν ἀλλοιώνῃ, ἄν θέλῃ νά κινήται μέσα στήν ὀρθόδοξη ἐκκλησιαστική προοπτική. ...

...Ἡ Ἐκκλησία γεννᾷ καί ἀναδεικνύει Πατέρες σέ ὄλους τούς αἰῶνες καί οἱ ἅγιοι Πατέρες, πού εἶναι θεοῦμενοι καί θεόπνευστοι, ἐκφράζουν τήν ἐκκλησιαστική ἐμπειρία, εἶναι διάδοχοι τῶν Προφητῶν καί τῶν Ἀποστόλων καί ὁμολογοῦν τήν ὀρθόδοξη πίστη. Μετά τόν 8ο αἰῶνα ἔχουμε μεγάλους Πατέρες, ὅπως τόν ἅγιο Συμεών τόν Νέο Θεολόγο, τόν ἅγιο Γρηγόριο τόν Παλαμᾶ καί ὄλους τούς νηπτικούς καί ἡσυχαστές Πατέρες μέχρι τίς ἡμέρες μας. Ἡ πατερική περίοδος δέν περατώθηκε, γιατί δέν τελείωσε καί ἡ ἐκκλησιαστική ζωή. Ἔτσι, ἡ μεταπατερική καί συναφειακή θεολογία ὑπονομεύει στήν πράξη τούς Πατέρες ἀπό τόν 8ο αἰῶνα καί μετά, ὅπως καί παρερμηνεύει τούς Πατέρες τῶν ὀκτώ (8) πρώτων αἰῶνων.

Εἶναι ἐπόμενο ὅτι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ὑπάρχουν σέ κάθε ἐποχή. Εἶναι αὐτοί πού ἔχουν κοινά χαρακτηριστικά μέ τούς ἀληθινούς Πατέρες, καί ἔχουν ταυτότητα ἐμπειρίας μέ τούς

Προφήτες, τούς Ἀποστόλους καί τούς Πατέρες ὄλων τῶν αἰώνων ἀλλά καί ταυτότητα ὀρολογίας, ὅπως καθορίσθηκε ἀπό τίς Οἰκουμενικές Συνόδους. Ὁ σεβασμός σέ αὐτούς τούς Πατέρες ἀποτελεῖ τεκμήριο γνησιότητος καί ἀληθείας. Ἡ διαφοροποίηση ἀπό αὐτούς συνιστᾷ ἀπόκλιση ἀπό τήν θεολογία καί τήν ἐμπειρία τῆς Ἐκκλησίας.

Πρόλογος

* * *

Ὁ λατρευτικός καί λειτουργικός πλοῦτος

Ἡ Ἐκκλησία ἔθεσε ὅλη τήν ἀποκαλυπτική θεολογία στήν λατρεία της, τόσο στούς ὕμνους πού ψάλλονται τίς Κυριακές, τίς ἑορτές καί τίς καθημερινές, ὅσο καί στίς εὐχές τῶν Μυστηρίων. Ὅταν διαβάση κανεῖς τήν Παρακλητική καί τά Μηναιᾶ θά δῇ ὅλη τήν δογματική καί τήν ἡσυχαστική παράδοση τῆς Ἐκκλησίας μας. Καί ὅταν διαβάση προσεκτικά τίς εὐχές τῶν Μυστηρίων τοῦ Βαπτίσματος, τοῦ Χρίσματος, τῆς θείας Εὐχαριστίας, τῆς μετάνοιας, τοῦ Γάμου, τοῦ Εὐχελαίου, θά διαπιστώσῃ ὅτι συνδέονται στενά τό *lex credenti* μέ τό *lex orandi*, δηλαδή ὁ νόμος τῆς πίστεως συνδέεται μέ τόν νόμο τῆς προσευχῆς.

Ἐπομένως, πῶς εἶναι δυνατόν νά κάνουμε λόγο γιά μεταπατερική θεολογία, ὅταν τά τροπάρια τῆς Ἐκκλησίας, πού εἶναι ἡ βάση τῆς προσευχῆς, συνδέωνται μέ τήν διαχρονική παράδοση τῆς Ἐκκλησίας, τά δόγματα καί τό ἦθος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς; Πῶς μπορεί κανεῖς νά ὀμιλῇ γιά δύο εἶδη ἐκκλησιολογίας, ὅταν ὑπάρχη θαυμαστή ἐνότητα στίς εὐχές τῶν Μυστηρίων καί τῆς λατρείας;

Γιά παράδειγμα ὑπάρχει ἓνα καταπληκτικό τροπάριο πού τό συναντᾶμε ὡς ἀπολυτικό σέ πολλούς ἐπισκόπους ἀγίους, ὅπως τόν ἅγιο Ἰγνάτιο τόν θεοφόρο. «Καί τρόπων μέτοχος καί θρόνων διάδοχος, τῶν Ἀποστόλων γενόμενος, τήν πρᾶξιν εὗρες θεόπνευστε εἰς θεωρίας ἐπίβασιν, διά τοῦτο τόν λόγον τῆς ἀλη-

θείας ὀρθοτομῶν καί τῇ πίστει ἐνήθλησας μέχρις αἵματος ἱερο-
μάρτυς Ἰγνάτιε, πρέσβευε Χριστῷ τῷ Θεῷ σωθῆναι τάς ψυχάς
ἡμῶν». Στό τροπάριο αὐτό λέγεται ὅτι οἱ Πατέρες εἶναι διάδο-
χοι ὄχι μόνον τῶν θρόνων, ἀλλά καί τοῦ τρόπου τῶν Ἀποστό-
λων. Ὁ τρόπος εἶναι τά στάδια τῆς πνευματικῆς τελειώσεως –ἡ
πράξις καί ἡ θεωρία– δηλαδή ἡ κάθαρση, ὁ φωτισμός καί ἡ θέ-
ωση. Μέ τόν τρόπο αὐτό τῆς εὐσεβείας οἱ Πατέρες γίνονται θε-
όπνευστοι, ὅποτε καί ὀρθοτομοῦν τόν λόγο τῆς ἀληθείας καί
μαρτυροῦν γιά τήν ὁμολογία αὐτή καί στήν συνέχεια ἔχουν τήν
παρρησία νά πρεσβεύουν στόν Θεό γιά τήν σωτηρία μας.

Ἡ ἀλλοίωση τοῦ πνεύματος αὐτοῦ τοῦ τροπαρίου καί, γενι-
κότερα, τῆς λατρείας τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι διχοτομία μεταξύ
τοῦ *lex credendi* καί τοῦ *lex orandi*, εἶναι διάσπαση τῆς πνευμα-
τικῆς ζωῆς, εἶναι ἐκπροτεσταντισμός τῆς ὀρθοδόξου θεολογίας.
Ἰσως αὐτός εἶναι ὁ λόγος γιά τόν ὅποιο ἐπιδιώκεται ἡ ὑπονό-
μευση τῆς λατρευτικῆς καί λειτουργικῆς ζωῆς ἀπό μεταπατερι-
κοῦς θεολόγους, καί κάνουν λόγο γιά ἀποκάθαρση τῆς λατρεί-
ας ἀπό βυζαντινισμούς, καταφέρονται ἐναντίον τῆς Φιλοκαλί-
ας, τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, τοῦ ἁγίου Νικοδήμου τοῦ
Ἄγιορείτου καί συγχρόνων φιλοκαλικῶν Πατέρων, ὁμιλοῦν γιά
«νεοσυντηριτισμό». Ἡ μεταπατερική θεολογία δέν ἐκφράζεται
μόνον ἀπό αὐτούς, πού σαφῶς κάνουν λόγο γιά τήν θεολογία
αὐτή, ἀλλά καί ἀπό ἄλλους πού ὁμιλοῦν στοχαστικά, ἠθικιστι-
κά, ἀλλά καί περιφρονητικά γιά τήν ἡσυχαστική πατερική πα-
ράδοση, καίτοι παρουσιάζονται ὡς ὑπέρ-ὀρθόδοξοι.

* * *

Ἡ ἐπικοινωνία τοῦ Θεοῦ μέ τούς ἀνθρώπους

...Ὁ Θεός ἀποκαλύπτει τό θέλημά Του στούς Προφήτες μέ
ἕναν ἄλλο, ἄρρητο τρόπο καί ὁ κάθε Προφήτης μεταφέρει τό
θέλημα τοῦ Θεοῦ στούς ἀνθρώπους μέ τήν δική του γλώσσα, μέ
τά δικά του ρήματα καί νοήματα καί εἰκονίσματα. Μέ τόν τρό-

πο αυτό μεταφέρεται ὁ ἀποκαλυπτικός λόγος ἀπό τόν Θεό στόν Προφήτη καί ἀπό ἐκεῖνον στόν λαό.

Ἔτσι, ὁ Θεός δέν ἔχει μιά ἰδιαίτερη γλώσσα, δέν ὑπάρχουν δηλαδή ἱερές γλῶσσες καί θεῖες λέξεις, ἀλλ' ὁ Θεός ἀποκαλύπτει τό θέλημά Του στήν καρδιά τοῦ κάθε Προφήτου καί ἐκεῖνος τό μεταφέρει μέ τήν δική του γλώσσα στούς ἀνθρώπους γιά τήν σωτηρία τους. Βέβαια, ἡ ἀνωτερότητα κάποιας γλώσσας, μέ τίς λεπτές ἀποχρώσεις της, βοηθᾷ στήν καλύτερη διατύπωση τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ. Ὅμως, ἡ προσωπική ἐπικοινωνία τοῦ Θεοῦ μέ τόν ἄνθρωπο καί τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν Θεό γίνεται μέ ἕναν μυστικό τρόπο μέσα στήν ὑπαρξή του, πού ὑπερβαίνει τά κτιστά ρήματα καί νοήματα.

Ἐπομένως, τό συμπέρασμα εἶναι ὅτι ὁ Θεός δέν δίδαξε στούς ἀνθρώπους μιά ἰδιαίτερη γλώσσα, πού καλεῖται ἱερή, ἀλλά φανερώνει καί ἀποκαλύπτει τό θέλημά Του μέ ἕναν ἰδιαίτερο τρόπο καί ὁ ἄνθρωπος στήν συνέχεια ἐκφράζει μέ τήν δική του γλώσσα αὐτήν τήν ἀποκαλυπτική ἀλήθεια. Ὅμως, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι μέ τίς γλῶσσες πού ὁμιλοῦν δοξάζουν τόν Θεό. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ἀναφερόμενος στό «ὄνομα» τοῦ Χριστοῦ πού εἶναι «ὑπέρ πᾶν ὄνομα» καί τό ὅποιο εἶναι ἡ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, λέγει ὅτι στό ὄνομα αὐτό θά προσκυνήσουν ὅλα τά ἐπουράνια, τά ἐπίγεια καί τά καταχθόνια, ἀλλά «καί πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογῆσθαι ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστός εἰς δόξαν Θεοῦ πατρός» (Φιλ. β', 9-11). Ὁ Χριστός θά δοξασθῇ σέ ὅλες τίς γλῶσσες.